

Síkírástól a vakon jegyzetelésig angol nyelven 3 év alatt
(Egy súlyosan látássérült tanuló idegen nyelv oktatása)

Kelemen Csilla, a Gyengénlátók Általános Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye, és Diákotthona gyógypedagógusa és idegen nyelv tanára vagyok 25 éve.

Előzmények egy tanulóról röviden:

Az a kisfiú, akinek az idegen nyelvi oktatását be szeretném mutatni 8 évesen került iskolánk első osztályába súlyos látásproblémával, veszélyeztetett látással. Diagnózisa magyar nyelven: egyszemesség, szemgolyó eltávolítása, szemlencsehiány, veleszületett glaukóma, mely a szemgolyó megnagyobbodásával jár. Ennek ellenére, a gyermek viszonylag jó képet mutatott az alsó tagozaton. Átlagos értelmi képességű, kiegyensúlyozott személyiségű gyermek volt, aki az osztályközösségbe jól beilleszkedett, társai szerették őt. Beszéde megfelelő volt, de pöszesége miatt több évig logopédiai kezelésre járt. Nagyon rossz anyagi helyzetű családból származik.

Az idegen nyelv oktatása:

K.R. idegen nyelv oktatását 3. osztályos korában (2006/2007-es tanév), valamivel több, mint három évvel ezelőtt kezdtem el szakkör formájában, heti két órában. Ekkor még látott a kisfiú, bár írásos munkáknál nagyított anyagot kapott, melyet kontúrozni kellett, és a tanuló olvasó tévé alatt dolgozott. Láttá és használta a színeket, mozgásában, tájékozódásában egyértelműen a látására támaszkodott. Igaz, a tárgyakat, a képeket közelről kellett külön neki megmutatni.

Harmadik osztályban idegen nyelvi órán nem írtunk. Egy év hallásfejlesztés, szóbeli előkészítés folyt. Ezeken az órákon történt az akusztikus figyelem fejlesztése, a kiejtés javítása, artikulációs gyakorlatok, cselekvéshez kötött beszédfejlesztés az anyanyelv kizárására, a tanultak jobb bevésésére (Total Physical Response), logikus gondolkodás fejlesztése, páros és csoportos együttműködés, kooperáció kialakítása, fejlesztése, egyéni megnyilvánulási formákhoz szoktatás, taktilis és kinezetikus fejlesztés, látásnevelés, vizuális emlékezet és a hallott anyag kapcsolása, szerialitás gyakorlása, önállóság, önbizalom fejlesztése. Mindez játékos formában, sok dal, vers, mese, mondóka elsajátítása során.

K.R. kezdetektől fogva jó képességeket mutatott, bár olykor biztatásra, egyéni megerősítésre szorult. Bár egyénileg már tanult Braille-írást külön foglalkozás keretében veszélyeztetett, progrediáló látása miatt, de még ekkor a tanítási órákon nem kellett ezeket használnia.

A következő osztályfokon tanórai keretben, heti három órában folytatódott az idegen nyelv oktatása. A 4. osztály látszólag az előző évhez hasonlóan indult, de hamar feltűnt, hogy a gyermek egyre nehezebben igazodik ki a munkalapokon, a füzetében, gyakrabban el-eltéved a sorok között, lassabbá vált a munkája. Időnként mindez csapkodásban, dühöngésben nyilvánult meg, mert nem tudta követni az óra anyagát még a nagyított példányán és olvasó tévé alatt sem. Azután novemberben rohamosan romlott a tanuló látása, sajnos, olyan mértékben, hogy csak fényt érzékelt a kisfiú és közléről esetleg az ujjainkat látta. Írni, olvasni még olvasó tévé alatt sem volt képes. Megnövekedett a hiányzásainak a száma is. Orvosi kezelésre szorult, nagy fájdalmai voltak. Januári visszatértekor bizakodott a gyermek és mi is, hogy a szembevérzés eltűnése után még marad használható látásteljesítménye. De sajnos, hamarosan el kellett fogadnia - és nekünk is -, hogy nem sok maradt meg a látásából.. Csak fényt érzékelt, néhány nagyobb foltot, de síkírás-olvasásra semmilyen segédeszközzel nem volt már képes. Bár rendkívüli akaraterejének köszönhetően még egy-két önálló rajzos feladatot vastag filctollal meg tudott oldani egy darabig olvasó tévé alatt (project munkák).

Ebben a nehéz érzelmi és pszichés helyzetben kellett a hirtelen látó világból átállnia a vakos Braille-írásra idegen nyelven. A Braille írás, mint már említettem, nem volt teljesen ismeretlen a számára, de eddig még idegen nyelven nem használta. De ezek után elkezdtek az órákon a fokozatos és rendszeres jegyzetelést, szótározást. Nem csak a szavak kiejtésétől eltérő írását kellett megtanítanom, de az aposztróf írását is. Nekem is bele kellett jönnöm mind a Braille írásba, mind annak az olvasásába, hogy segíteni tudjak neki, hogy munkalapokat tudjak neki készíteni. Külön meg kellett tanulnunk az írott anyagban a tájékozódást, az olvasást, a visszaolvasást, a hibák javításának a módját. A házi feladatokat is jobban elő kellett készíteni, illetve adaptálni kellett, hogy a gyermek meg tudja írni.

Számomra a legnehezebb az értékelés volt. Hiszen nem várhattam el tőle, hogy mindent rögtön megjegyessen, helyesen le tudjon írni, ráadásul vizuális megerősítés nélkül. Ugyanakkor, a rosszat sem fogadhattam el. S ami a legfontosabb volt, a kedvét, a motivációját sem vehettem el a nyelvtanulástól.

Nem szabad elfelejtenünk a tanuló érzelmi, pszichés állapotát ebben a nehéz időszakban. A látás elvesztése, a tény feldolgozása, új tanulási technikák kialakítása egyetlen ember számára sem könnyen megoldható feladat! K.R. általában nagyon erős, kitartó kisfiú volt. Természetesen neki is voltak érzelmi mélypontjai, melyeket fel kellett ismerni, és bátorítani, támogatni őt.

A betűzés, a szavak, mondatok többszöri elmondása, az órák állandó része volt eddig is, de most még inkább hangsúlyossá vált. A látásromlás utáni kezdeti időszak „hagyom, hogy

figyeljen, álljon” szakasza után őt is állandóan bevontam a munkába. Miközben a többiek a tábláról másoltak, ő a Picht írógépen speciális papírra Braille-ben írt. A helyesírása azonban hallás után sokáig nagyon rossz volt. Én Braille-ben készítettem a munkalapjait. Szerencsére az iskola vezetése támogató és a tanuló kaphatott hetente egy rehabilitációs felzárkóztató órát, ahol külön, csak vele gyakorolhattuk a szavak, mondatok helyesírását, betűzését Braille-ben, illetve verbális megerősítést, memóriafejlesztést kapott. A szerialitás és a taktilis képességek fejlesztése is hangsúlyos volt.

Az 5. osztály előtti nyári szünetben átírtuk Braille-be az ötödikes tankönyv egyes, lényeges részeit, bizonyos feladatokat, formákat adaptáltunk. 5. osztályban azután áttértünk a számítógépre. Először a tízujjas íráshoz szoktattuk, majd a Jaws beszélő programhoz. Ez kimondottan hátráltatja az idegen nyelv tanulását, mert magyar kiejtéssel betűz!!! Tehát nagyon gátolja, zavarja a helyes angol kiejtést. De szükségünk volt rá, hogy a gyermek ellenőrizni tudja, hogy mit írt le. Ennek ellenére, következetességem és a tanuló fáradhatatlan akaratának köszönhetően lépésről-lépésre haladt előre a számítógép használatában és az idegen nyelv elsajátításában. Természetesen, ezek hosszú hónapok kitartó munkájának eredményei apró sikerekkel, érzelmi hullámzásokkal, kisebb-nagyobb tanulási kudarcokkal, közös verejtékkel. De mindig mégis egy kicsit előre léptünk.

Még ötödik osztályban is kapott a gyerek heti egy rehabilitációs külön órát, amikor a számítógépen való tájékozódás, a szövegszerkesztés, az idegen nyelven való írás, a helyesírás, a Jaws program használata, a mentés, a javítási formák gyakorlása, a jegyzetelés, a kiejtés javítása, a memória fejlesztése volt a fő feladatunk.

A Braille írás és a Braille könyvek olvasása fokozatosan háttérbe szorult. A tanuló inkább a számítógéphez ragaszkodott.

K.R. jelenleg 13 éves, hatodik osztályos kiskamasz. Csak fényt érzékel. Mérhető közeli és távoli vízusa nincsen. Veszélyeztetett látású. Idegen nyelvi órán csak a számítógépen, illetve dombornyomású feladatlapon, térképen dolgozik. Braille-ben írt anyagok már ritkábban jelennek meg az angol órákon. A szövegeket, a feladatokat is elektronikus formában adom meg neki. Ő is így jegyzetel, illetve készíti el házi feladatait. A képeket szóban leírjuk neki, illetve, amit lehet, egyéb módon szemléltetünk neki (tárgyak, makettek). A tanuló részese minden órai feladatnak, tevékenységi formának, csak esetleg másféleképpen oldja meg azokat, mint a társai. Eddig sem hagytuk ki semmiből és ezután sem fogjuk. Minden idegen nyelvvel kapcsolatos programra elvittem őt (idegen nyelvű színházi előadás, állatkerti

program, idegen nyelvi szereplés, Amerikai Iskolával szervezett közös program, bemutató órák). Szeretném, ha érezné, hogy nem kivételezek vele, tőle is ugyanúgy követelek. K.R. képes is sok mindenre, csak eltérő módszereket, megközelítési formákat igényel. 4-5-ös tanuló. Helyesírása, idegen nyelvi írása sokat javult, már képes órai jegyzetelésre. Nem kell állandóan mellette állni, csak olykor igényel segítséget. Már nem kell elbetűznünk mindent. Ha valamit nem tud, vagy bizonytalan benne, akkor hozzászoktattam, hogy kérdezze meg. Hiszen sohasem szabad elfelejtenünk, hogy ő nem kap vizuális megerősítést és másféleképpen gondolkodik, mint mi. Nem biztos, hogy neki ugyanaz a probléma, amit én annak gondolok. És ha egyszer valami rosszul rögzül, akkor azt nagyon hosszú idő kijavítani. Hatodik osztályban már nem kapott idegen nyelvből külön fejlesztést, csak a tanórai kereten belül részesül idegen nyelv oktatásban az osztálytársaival együtt. Ennek ellenére az új élethelyzethez való alkalmazkodás rendkívüli erőfeszítést, sok energiát és sok szabadidő ráfordítást igényel tőle. Ezért is kell nagyon alaposan átgondolni a neki szánt házi feladatok mennyiségét és megoldhatóságát is.

További célom, hogy általános iskolai tanulmányai végére elérjük a teljes hallás utáni jegyzetelést minimális segítséggel, hogy megtanuljon segítséget kérni. Továbbá nagyon fontosnak tartom az önálló ismeretszerzésének a megalapozását digitális szótár (CD és online szótár) segítségével. Szeretném írásbeli munkáját nemcsak tartalmilag, de formailag is javítani.

Hangsúlyozni szeretném, hogy a tanuló látássérüléséből eredő problémák nemcsak az idegen nyelv órát érintették, hanem minden tantárgy tananyagának elsajátítására kihatott. A tanári kar közös erőfeszítése kellett az eredmények eléréséhez. De bizonyos módszerek adaptálása, új módszerek alkalmazása az idegen nyelvi órákon, illetve az ott felmerülő problémák megoldása az én feladatom volt. A tanuló bár szinte teljesen elvesztette a látását, azonban szemproblémái nem szűntek meg. Jelenleg is szemműtét előtt el, mely a hiányzásainak számát ismét növelni fogja. Visszatértek a felzárkóztatása ismét egy pedagógiai feladat lesz.

Sajnos, nem ő az egyetlen tanuló, aki hasonló problémákkal kell, hogy szembenézzon. Mások esetleg szerencsésebbek abból a szempontból, hogy ez a folyamat lassabban zajlik le náluk, hosszabb idejük van egy-egy tanulási szakasz, új technika elsajátítására. Tehát az alkalmazott módszereket a későbbiek során is használnom kell, bár hangsúlyozom, hogy minden gyerekre adaptálni kell valamilyen mértékben.

2010. április 20.

Készítette: Kelemen Csilla